

skicama? Razmišljanja su poredana u niz crtica, obeležena brojevima i grupisana u odeljke. Niz se, kada zatreba, prekida beleškama, a to su opaske uz čitanje filozofskih tekstova. Celinu ipak treba čitati redom.

Stil

A ima naivni ideal da postigne neki stepen stila, recimo, da čitaocu u ruci ostane misao. Otud ponekad prizvuk mudrovanja i velikih misli, što je uputno zanemari. Ova knjiga nije napisana u tempu »našeg vremena«. Malo staromodna? A. će se na kraju izjasniti o tempu »našeg vremena«.

Autor

Je ova razmišljanja najavio u »Molitvi za razlučivanje« iz Paganske početnice (Rudiments paiensy (1977) i u Uvodu za Postmoderno stanje (La condition postmoderne) (1979). Kada se ne bi plašio da će zazvučati sladunjavo, priznao bi da je na ovome počeo da radi odmah nakon objavljivanja Libidinalne ekonomije (Economie libidinale) (1974). Pa čak... Ova razmišljanja su na kraju uspjela da ugledaju svetlost dana tek zahvaljujući sporazumu zaključenom sa univerzitetom Pariz VIII (Vensen — Sen-Deni) i C. N. R. S. i zahvaljujući ljubaznosti Morisa Kavenga (Maurice Caveing) i Simon Debu-Oleškjevič (Simone Debut-Oleszkiewicz), istraživačima C. N. R. S. Na tome im A. zahvaljuje, a čitalac možda i neće.

Adresa

Dakle, u narednom veku više neće biti knjiga. Čitanje traži suviše vremena, a uspeh je dobitak na vremenu. Knjigom će se nazivati nekakav štampani predmet čiju će »poruku« (zgsnutu informaciju), sa imenom autora i naslovom, prvo preneti masovni mediji, film, intervju u novinama, televizijska emisija i kaseta, a prodajom knjige će izdavač (koji je proizveo i film, razgovor, emisiju, itd.) ostvariti dodatnu zaradu, jer će važiti mišljenje da je treba »imati« (dakle kupiti), da te ne bi smatrali budalom i da ne budeš mimo sveta, sačuvaj bože! Knjiga će se deliti uz nešto drugo, donosiće dodatnu finansijsku dobit izdavaču, a simbolično čitaocu. Ova knjiga, zajedno sa ostalim knjigama, spada u seriju čija se proizvodnja napušta. Uprkos svim svojim naporima da misao učini komunikativnom, A. zna da nije uspeo, da je ovo suviše obimno, suviše dugačko i suviše teško. Ljudi koji se bave reklamom su se izvukli. Pravo govoreći, stidljivost ga je sprečila da »im obrne telefon«. Veoma je srećan što se našao jedan izdavač, (samim tim) osuđen na propast, koji je prihvatio da objavi ovu gomilu rečenica.

Filozofi nikada nisu imali ustanovljenu adresu na koji se mogu obratiti, to nije ništa novo. Kome uputiti razmišljanja takođe je predmet za razmišljanje. Napuštanje ovakve proizvodnje, kao i usamljenost, odavno traju. Ipak ima nešto novo. To je odnos prema vremenu, u iskušenju smo da napišemo: »upotreba vremena« koja vlada u »javnom prostoru« danas. Razmišljanja se odbačuju ne zato što je

opasno, ili uznemirujuće, nego jednostavno zato što guta vreme, a »ne služi ničemu«, ne omogućuje dobitak na vremenu. A uspeh je dobitak na vremenu. Smatra se, na primer, da je jedna knjiga doživela uspeh ako se prvo izdanje brzo rasproda. Ovakva svrha spada u ekonomski govor. Filozofija je uspevala da objavi svoja razmišljanja u okrilju mnogih vrsta govora (umetničkog, političkog, teološkog, naučnog, ili antropološkog), doduše po cenu prezira i teških nepravdi, ali šta se može... — dok je ekonomska računica za nju izgleda fatalna. Raskol se ne odnosi na sadržaj razmišljanja. On se tiče krajnjih pretpostavki razmišljanja. Razmišljanje zahteva da se vodi računa o događanju, da se ne zna unapred šta će se dogoditi. Pitanje: **Događa li se?** ostaje otvoreno. Ono pokušava da sačuva (teška reč) sadašnjost. U ekonomskom govoru važi pravilo da može da se dogodi samo ono što je overeno, dakle što se već dogodilo. Razmena podrazumeva da je svaki ustupak unapred poništen protivustupkom, jedno izdanje knjige je poništeno njegovim prodajom. Što brže, to bolje.

Pišući ovu knjigu, A. je imao osećanje da je jedina adresa kojoj se obraća pitanje **Događa li se?** Tom se pitanju obraćaju rečenice koje dolaze. I, naravno, nikada neće znati da li su te rečenice stigle do odredišta. I, po pretpostavci, ne treba da zna. Zna samo da je takvo neznanje poslednji otpor kojim događanje može da se odupre računčijskoj upotrebi vremena.

J. F. Lyotard, *Le Differend*, ed. du Minuit, Paris, 1983.
S francuskog; Svetlana Stojanović

terapeut i luda

petar bojanić

Filozofija je ono što nikako ne kazuje šta jeste, neprestana restrikcija, i opet večno samo-licitiranje, licitiranje cene na osnovu sopstvenog ne-pronalazanja, sopstvenog neznanja. Filozofija je scena, izigravanje, laž, ludiranje, jedno ili svako drugo bilo šta, isturanje drugog koji zna. Njeno bilo šta jeste upravo ono što iritira. Filozofija kao džoker čuva svoje ništa, svoju svemoguću zamenjivost sa bilo čim, te kao prazna karta, kao prazna nutrina onoga RECIMO unosi element važanja, učvršćuje sve izvan sebe, sve labavo.

Pre svega jeste jedno RECIMO, NA PRIMER, PRETPOSTAVIMO. Na početku bi RECIMO, a onda je u to RECIMO ušla REC, i bi šta bi. Trenutak ispuštanja sa tim RECIMO, ili kroz to RECIMO — reči, bilo koje reči, bilo kakvog obavezujućeg, ne može nikako ukloniti besprekornu provodnost, prorečnost tog pre-prvetnog RECIMO. Kada nam stiže bilo koja reč, kada Vam stiže sada moja reč, ona jeste uvek u futrolu onoga RECIMO, dakle obložena našim kolektivnim, nama. RECIMO, imperativno, MI, RECIMO već jednom. Kao u naslovu, RECIMO »Terapeut i luda«. Sa naslovom, a tu smo već u domenu pisma, izrađuje se i nekakva potpuna neubeleživa čitkost tog RECIMO. Pismo, urez, ono što se ne mora citati, što se ume potpuno odbaciti, čuva kroz svoje praznine, pore, obloge, nezaustavljivost toga RECIMO. Nasuprot, kada Vam govorimo, citam, citam ovaj naslov, ja sam taj koji bih makar samo ovde trebao da Vam kažem da li se radi o ludi ili možda o onoj koja je luda, o ženi. Terapeut i ona, one, to je 19. vek, pronalazjenje historije koje sprovodi Sarko, jedan ministar, francuski Parlament, kredit, i sve se desilo u jednom paklu zvanom Salpetrijer, azilu-zatvoru-bolnici za RECIMO 4.000 isključivo žena. Sarko i Jack The Ripper. Kako bilo, u naslovu imamo posla samo sa onima koji su tu negde, na ivicama, unutra i izvan, u funkcijama, lebdjenju, u svojstvu a nikada na dvoru. Terapeut, izvorno sluga, savetnik, oslonac, onaj koji vas

ume pridržati, ali i onaj odviše doslovan, dorečan jer je uslovljen, onaj koji vas drži za reč. Terapeut ukrućuje, sprovodi višak iziskujući iznenadni manjak reči, prekidajući, odlažući. Terapeut to je jedno večno ZAKAZIVANJE, držati sebe, svoju reč. Večno »Do sutra«, »Do ponedeljka«. Jednoga dana, analiza je već odmakla nekoliko meseci on, Lakan mi kaže: »Odlučio sam da vas analiziram«. »Ali, verovao sam da smo mi već počeli«. — Do ponedeljka — Dakle, odlučio sam »de vous faire une place en analyse«. Da vam stvorim mesto za-u analizu. Da vas stavim na mesto, zaustavim. Čigru, ludu, džokera, klovna. Onoga biloštatnog, onoga naprosto sklonog Simptomu ili onom RECIMO. Dakle, čvor, spletku, zavrzlamu, nedoumicu, nered, smeh, štos. Paradoksalno, ne postoji nikakav šaljivi ton, šaljivi diskurs, vrludanje i ulovljivost istoga. Zezanje je uvek kurs, direktnost, jedno RECIMO puno rečitosti i ispražnjeno svake reči. RECIMO poput lude, poput pisma. Luda, takođe, kao filozof, koji ne zna a govori istinu, kao džoker, izvan mesta, atopičan, kao prazna karta, kao i bilo koja karta. Šta se dešava na dvoru? Podsetiću Vas na subjekt ili siže priče Edgar Alan Poa »Ukradeno pismo«. Kada kralj ulazi u kraljičinu sobu (tu priči se ne pominju ni kralj niti kraljica, ali su u pitanju najvažnije ličnosti dvora), ona — kraljica, zbudjeno ostavlja tajanstveno pismo nasred stola verujući da će tako izbeći kraljevu sumnju. Ali ministar koji je sa

kraljem ušao u sobu, prozreo je kraljičinu nameru, krađe pismo te na njegovo mesto stavlja lažno, drugo pismo. Kraljica moli šefa policije da u ministrovu stanu na svaki način nađe i vrati joj pismo, no svi napori policije da nađe pismo ostaju bez uspeha. Na posletku to polazi za rukom amateru detektivu Dipenu koji će pretpostaviti da će ministar upravo jednako kao i kraljica ostaviti pismo svima naočigled i da će tako izbeći pažnju policije. Kada sam postavio pitanje kako stoji na dvoru, onda me je prevashodno interesovala podela mesta, tj. svojevrсна TOPONAMANIJA. Da li se na dvoru odista sve zna, odnosno da li je na dvoru sve na svom mestu? Dvor je naprosto sistem, totalna sebe-samo referentnost, prosta reprodukcija, funkcionalnost. Na dvoru sve kruži, ništa se dovoljno jednako ne ponavlja, i ništa, konačno ne dolazi nikad na svoje mesto. Raspodela onog RECIMO ili pisma, lude koja kruži, kamuflira se, daje se upravo kao čista impotencija, kao ulog igri učvršćivanja, uokviravanja. Dvor ili scena na kojoj reč ili beseda stasava ispadajući iz samog RECIMO, ne zna za ništa izvan sebe.

Jednostavno, ne može se biti izvan dvora, upravo jer sve izvan dvora jeste sam dvor, sve dvor-iste. Ivice, ono izvan, sa čime sam i počeo, izvode posao unutarnjeg u-okviravanja, te terapeut, sluga i luda, filozof, zapravo tumbaju sopstvene tope na osnovu samodubliranja onoga što ih ističe, t.j. udesa. Udes,

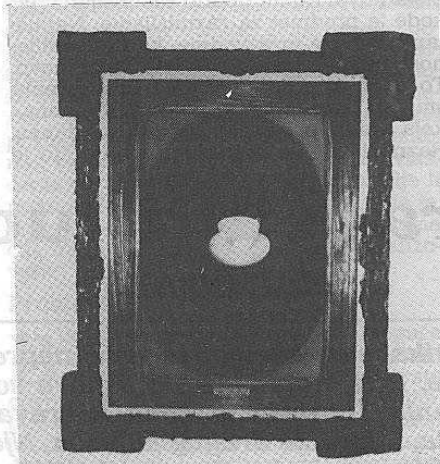
koji se put pisma daje uvek kao jedno RECIMO lude, ili kao SIMPTOM terapeuta. Gde škripi? — Samo tamo gde je odviše čulno, ali potpuno nečujno. Pismu iz Poove priče nedostaje ono što celu ujdurmu i pokreće — pismo ne poseduje sadržaj, ili sadržaj je potpuno nebitan. Pismo ne poseduje reč, ili ono što fali upravo je reč. Ono što je na početku pokretalo delatnost terapeuta, ona doslovnost, slepljenost za reč, sada se iziskuje kao mesto prekida, prekida putanja reči, defekt simbolizacije, ono neverbalizovano, mesto gde se nije desila reč. Simptom. U striktnom obličju, Lakan to postavlja, da ne postoji niti realno svet, niti pak jezik, Drugi, niti subjekt. Postoji samo simptom, temelj-tema klinike, analitičke seanse, psihoanalize. Simptom jeste prekid, razmak, ali nasuprot, simptom nikada ne prestaje. RECIMO nikada ne prestaje. Ne može ga popuniti niti jedna reč. Milerovo usvajanje simptoma, kao iznalaženje onog psihoanalitičkog sna, SNA KONTINUITETA, sna nastavka. U simptome, čest curable. Izlečivo. Zdravlje. Hvatanje kontinuiteta, odlaganje analize, kraćenje analize da bi se izazvalo nestrpljenje — »Jedna analiza ne treba suviše dugo trajati. Kad analizant pomisli da je sreća živeti, onda je dosta«. — Simptom kao ono neispunjivo, analizom, tumačenjem, ili pridržavanjem od strane terapeuta, držanjem sada ne više reči nego praznine, praznog mesta za sopstveni dovod, intervenciju, prenosi se u ono večno neispunjivo psihoanalize, večno neispunjivo teorije. Teorija je u krizi, a kriza je kako Badiu kaže — totalna istina simptoma. Teorija se otvara kao sistem odbrane, večne kontre, teorija postaje simptom. Dakle dvor je u krizi. Praznina, bezrečnost pisma, transplantuje sopstvenu rupu u odnose na dvoru, dakle, kako nismo vrluda, toposi onih na dvoru — klizaju, ukrštaju se. Onda više nije važno ko je ko, jer upravo svako može biti bilo ko, i bilo gde. Mesta variraju, policija staje na bivše mesto kralja, ministar na mesto kraljice, Dipen na mesto ministra. Kako je pismo vraćeno, kako se vratilo na svoje određište, tamo odakle je i krenulo, postoji iluzija da se upravo ništa nije ni desilo. Odista, kada Lakan govori o neprestanom prelaženju jednog diskursa u drugi, od ona poznata četiri, upotrebljava reč *SUDBINA*, da nas sama sudbina uvek stavlja na svoje mesto. Da udes sve dovede tamo gde treba. Mesto, međutim, jeste bilo gde, svejedno gde, ali je svako potpuno simptomalno.

Ono što *TOPOMANIJU* dovršava, što je ispaljuje, to je uvek proishodjenje reči, imena, bilo koje reči, krpiljenje, zapušivanje rupe, automatsko i naglo, — *ONOMAUTOMATIKA*. Nažalost, simptom odista na kraju usni, i govori u snu bilo šta, ono RECIMO stigne reč, a ludi zapuše usta, ili se ponavlja pa je dosadna, ili nedozvoljeno igra, igra na zbilju. Postala je ozbiljna.

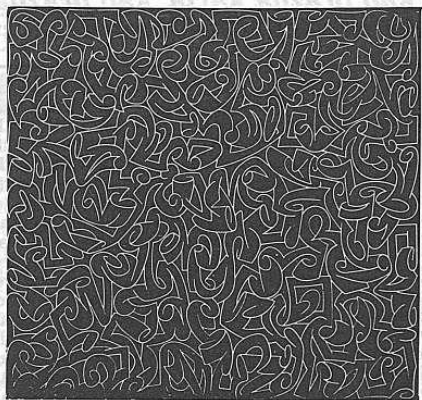
Ipak, sve funkcioniše na daru krađe, skrivenog, obustavljenog, na propustu. Propust, simptom jeste virus, on je neprestano pronošenje, zadržavanje, kradljivac koji se neprestano potkrada. Primer jeste tekst? Šta da radimo sa tekstom, sa Poovom pričom, već pre izukrštanom, pročitano, izvrljanom? Tumačenje, analiza, l'analiste, kao magarac pred, nad listom, nad nečim, obraćen u magarca na listi, koji sebe popisuje, koji zaklapajući, zatvarajući tekst, utrpavajući ga značenjem, sam sprovodi virus, rupu, sam ne ispunjuje, ne iscrpljuje, ne umoruje sopstvene more. Odista, kakva je to sila potrebna, sila mača, tumačenja, intervencije, dovoljna da uništi reči jednog teksta, da ga rasprostire iznova po ogledu SIMPTOMA iz njegovoga prethodnog, iz njegovog RECIMO? Teorija, psihoanaliza postaje progoniteljka sopstvenih okvira, sopstvenih rafova, svojevrsna imunologija. Kao ona koja se dublira kroz procedure održavanja simptoma, smrzavanja istog, držanja u budnom stanju, i njegovog uništavanja, realizovanja, pružanja otpora, ona postaje zapravo i moguća. Da li se sva moguća raspoređivanja nepregledne narcistike filozofske i psihoanalitičke, jer svu zbrku i sav red prenose oni koji su najmanje dvorski, terapeut, sluga, savetnik Dipen i luda ili pismo, filozofovo RECIMO, mogu posve pretenciozno nategnuti kroz iskaz: — Simptom je filozofija. Psihoanaliza je otpor tom simptomu. — Filozofija je ono što nikako ne kazuje šta jeste, neprestana restrikcija, i opet večno samo — li-

citiranje, licitiranje cene na osnovu sopstvenog ne-pronalaznja, sopstvenog neznanja. Filozofija je scena, izigravanje, laž, ludiranje, jedno ili svako drugo bilo šta, isturanje drugog koji zna. Njeno bilo šta jeste upravo ono što iritira. Filozofija kao džoker čuva svoje ništa, svoju svemoguću zamenjivost sa bilo čim, te kao prazna karta, kao prazna nutrina onoga RECIMO unosi elemenat važenja, učvršćuje sve izvan sebe, sve labavo. Filozofija nigde sebe ne nalazi, ali svugde sebe čuva izrastajući sobom sve drugo, a samu sebe sabirajući kao udes onoga pre — rečenog, pre — datog, onoga RECIMO. Upravo kao ono pismo na dvoru, bez-sadržajno, ispražnjeno, ona produkuje svoj usud nereči RECIMO, darivajući mesta, okvire, funkcije svima okrnutim dvorskom spletom. Kao takva ona može biti bilo gde, u kraljici, u kralju, u ministru, dakle samo u prvom trouglu, samo tokom prve krađe. RECIMO daje ulog, log svakom daljnjem razvoju, koji se nečujno sprovodi u razno-razne uloge. U drugom krugu, prilikom druge krađe, kada se pismo krađe od kradljivca, kada se zavrtanji pamera, imamo posla sa iznajmljenim, pomoćnim osobljem, policijom, Dipenom. Ovaj drugi krug, ili trougao, satkan je već iz otpora, sa formiranom pričom, sa rečju precrtanim RECIMO. Ovdje se radi o tome da se stvari vrate na svoje mesto, da se povrate, u jedno sledeće RECIMO, staro RECIMO. Povratiti poročeni SIMPTOM. Otuda unatrag analiza Milnera, tamo gde se sve završilo, gde se sve skupilo, tu opet iznova počinje. One viškove koji su se sakupili, poneće, zaklopice psihoanalize. Kada

tu prema sebi. Narcistika se međutim iskrivljuje uvek kroz ono najbrže, najcelishodnije — kroz *POGLEDE*. RECIMO kao pre-prvetno, koje daje ton za mogućnost svake reči, rastvara i svemoguću, u moć za svim, u pogled, pogled na svet, u zabačeni diskurs. Nansijev »diskurs koji je nosilac projekta, vizionarski diskurs, sanjariju«. Uvertirsko filozofije tako se penje do projektansko-gazdinskog, totalnog, sveobuhvatnog. Nasuprot, narcizam psihoanalize jeste unekoliko drugačiji. Kob je sa druge strane, jer pošto filozofija nigde sebe ne pronalazi, psihoanaliza pak svugde sebe zatiče. To je uvek dosada svoga lika, svojih kopči, svoje impotencije. To je uvek otpor unutar sebe, a protiv sebe same, usvajanje predmeta izvan sebe i iznalaženje sebe. Rad psihoanalize jeste rad izdvajanja, prikupljanja u sebe izvan svega. »Povratiti psihoanalizu sebi samoj«, po Lakanu, za to je zapravo Lakan. Tamo gde filozofija uvek sebe zamišlja jaču no što se može zamisliti, psihoanaliza progoni svoje sopstveno tu. »Psihoanaliza, ne — cela, nalazi se na svom mestu svuda, pa time polaže pravo da gospodari sobom bez međa i bez granica — ne toliko izvan, koliko s one strane svakog mesta. »Vraćanje psihoanalize sebi samoj raspinje se između detektivskog, službe, prakse terapeuta, onoga koji budi iz simptomalne filozofske sanjarije, onoga koji mora znati« kako da ne zna ono što zna, ali koji u isto vreme mori da zna, i neprestane artikulacije želje za njom, nemogućnosti da se ona izvrši, te ono što ona — Lakan čini sa teorijom, postaje po Laku-Labartu — teoretičizam. U polju psihoanalize sve ide unazad, sve tek što se neposredno pre završilo, sve je transparentno, sve je bilo, sve je prezentacijsko, izostaje samo da se kaže, izostaje reč. Teorija je ponela uspavani simptom. Recepta nema, recept je nemoguće napisati. »Pošto sam vam sada ovo stavio na tablu, možete pomisliti da znate sve o tome.« Otuda nastojanje oko diskursa, jezik koji aludira, jezik O, o slučaju tom i tom, jezik unatrag, praksa i znanje koje ometa da se piše, već može samo da se govori, da se daje reč i da se ona kao nedovoljna brzo precrtava, brzo povlači. Problem psihoanalize nije u tome što ona eventualno ima odgovor na sve, ili što je ona neproverljiva, već što je smetena onim što zna, što je isuviše proverljiva, što ne poseduje ništa unapred, ništa što bi trebalo tek da kulminira, što bi trebalo da se piše, komad po komad, artikuliše. Simptom koga je reč na jednom mestu ukinula, sakrila, pojavljuje se u njoj samoj: pismo je uvek iznova ukida. Psihoanaliza vraća pisma koja je već adresovala izvan sebe, koja je već jednom bila poslala. Ako su ista ta pisma podarila mesto, vratila na mesto one kojima su i bila otposlana, vredelo bi očekivati da podare i mesto, log, onome koji ih je i poslao. Problem je što psihoanalitičar ne poseduje potpis, što nema adrese, imena pošiljaoca. Pa, dobro, ali kako se pisma onda vraćaju? U tome je sva magika psihoanalize, i njen lom. Terapeut interveniše rečju. Reč za simptom. Vraćaju se okviri, samo prazne kovertre. Tu muka teorije, transfer, kontra-transfer. Muka od gutanja, a kada se guta — guta se ništa. Ukidanje simptoma ili kao iz 1975. godine u Jeju: »Psihoanaliza je simptom«. Filozofija kao pronosilac praznine, neuklonjivog RECIMO, kao simptomalna postaje zaraza, uručilac virusa psihoanalizi, — filozofskog virusa. Uklanjanjem *POGLEDA*, neprestanim vrludanjem između četiri diskursa, de-funkcionalna, de-projektantska, ona paradoksalno kao teorija radi, pronalazi filozofiju samu. Psihoanaliza obustavlja onaj napovrat *POGLEDA* filozofa, ono neuklonjivo univerzalno univerzitetske besede izraslo na »marginalnoj poziciji«. U svojim teorizimima ona zadržava izričitost tog RECIMO. Dakle, postojala bi izvesna terapeutika filozofije kroz otpor koji joj pruža psihoanaliza, kroz psihoanalizu, »lutanje psihoanalize po filozofskom koloseku« po Mileru, terapeutika lude, večnog ispadanja iz RECIMO. Simptom putuje, psihoanaliza dovršava, obavija nalog filozofije, nalog RECIMO. Unutar filozofskog polja, upravo nesvesno sebe pronalazi, odnosno, filozofija silazi sa uma, sa reči, izvan logologije, silazi u svoju prvinu. Kao drugo ili prvo filozofije, psihoanaliza iznosi filozofiju njoj samoj, jer filozofija, to je prevashodno opterećenje. Teret brige o nepronadnosti, teret imena, teret posla, melanholija lude.

IRWIN

Bora Iljovski

znanje nije na svom mestu, kod kralja, onda ono luta. Ko policiju iznajmljuje, i zašto policija ikada ne radi za onoga koji bi trebalo da zna: za kralja?

Pismo ili RECIMO, najednom postaje čuvar, izlog filozofije, kao onoj kojoj uvek nešto fali, kojoj fali svojstvo sebe, koja zapravo veći piše pisma sebi samoj. Ovo traganje za sobom unutar sebe, ova sumanutu topoložerija sebe porađanja, jeste uvek očišćenje svega drugog, svega onog pronađenog na pu-